

повідними паралелями, подавши наперед бодай дуже коротеньку біографію Ф. Бодяньського. Для такої біографії в мене деякі матеріяли зібрані, але зовсім науково видавати українські пісні річ дуже не легка.¹⁾

Одесса 19 грудня 1899.

Ол. Маркевич.

До історії вірші на Україні.

Соті роковини першого видання „Енеїди“ Котляревського і тісний генетичний звязок сеї першої нашої жартливої епопеї з улюбленими в XVIII в. віршами оживили серед дослідників зацікавлене сими безіменними, давнйше нехтованими творами. В працях Драгоманова, Житецького і и. вказано на важність зібрання і историко-літературного вистудіювання віршів і загалом для зрозуміння духового життя на Україні в передодень нашого національного відродження. По тих принагідних публікаціях текстів укр. віршів, які почали ся ще в „Основі“ 1861 р. і вели ся далі в ріжних газетах, потім у „Кіевській Старині“, мали ми першу пробу систематичного зводу текстів, зроблену М. Драгомановим у „Житю і Слові“ 1894 р. Ся проба далеко не вичерпала всего матеріялу, звісного навіть самому Драгоманову, тай пізнйше появляли ся нові принагідні публікації в „Кіевській Старині“ та московськїм „Етнографическїм обозрѣнію“. Богацтво рукописних або живих ще доси в пам'яті людськїй віршів доси далеко не вичерпане, та про те треба сказати, що систематичне і з науковою критикою оброблене видане всего того, що опубліковано доси на сьому полі, а при тїм визискане тих нечисленних рукописних співанників, які переписували ся так пильно нашими батьками і дідами, се один із пильних дезідератів українськїй літературної історії. Як причинки до сеї будучої збірки ми публікуємо тут дві вірші, прислані нам минулого літа д. Александром Шавінським із Симферополя. Ті вірші він передав із пам'яті, вивчивши їх ще малим, у 1858—61 роках, із рукописної збірки домового вчителя Олександра Мацієвського в селі Феліксїєвці, Київськїй губ., Липовецького пов. Хто був по національності сей Мацієвськїй, щб ще містила його рукописна

¹⁾ Редакція, признаючи зюгади вп. автора дуже правдоподібними, на жаль, не може допомогти йому в роз'ясненню сього питання, бо від неб. Драгоманова одержані були в копії лише кілька нумерів з того збірника; оригінал мусить бути в паперах Драгоманова.

збірка і що стало ся потім і з ним і з нею, сего д. Щавінський не пише. А важно було би знати, чи сам Мацієвський був автором сих віршів, або може знав дещо про їх походженє. Судячи по мові — се вірші не одного автора і перша зложена десь на Поділю, близько галицької границі, а друга в Київщині. Коли вони зложені — не вмю зміркувати, та в усякім разі перша перед „волею“ 1861 р., а друга безпосередно по знесеню кріпацтва. Перша має титул „Биль“, а друга, зложена в формі дияльога, — „Празник у селі Перемиськім“. Із тексту видно, що декуди пам'ять не дописала д. Щавінському, повипадали рядки, хоча в цілому обі вірші заховані добре. Друкуючи ми зміняємо троха правопис і ставимо інтерпункцію, бо в доставленому нам рукописі її зовсім нема. В тексті не робимо ніяких змін, свої здогади і поясненя даємо в нотках.

Др. Ів. Франко.

I. Вірша про Адамів гріх.

Христос воскрес, батьку милій,
Сьвятки нам настали,
Щобисьте ці опровадили
І других діждали
В щасті і в здорові
З жінкою, з дітками
З родинкою і приятілями.
Але нема в тім користи
Празниками писать листи;
Найлуче мені здасть ся,
Кэли родина збереть ся.
Але я з Божої волі
Дождав ся такої долі,
Що нї воза, нї скотинки,
Щоб поїхать до родинки.
Де кого здібаю, тай питаю,
І сам такі глудзи маю,
Що не міг я розсудити
Що за причина і час,
Щоб гарнецько в сьвітї жити
Всякому із нас.¹⁾

Той, що з плугом в поле ходит,
Тай земля ему не родит:
Жалуєть ся справедливо,
А²⁾ може і не диво.
Де щасливого глядіти!
І тії, що учать чужії діти³⁾ ---
Нема щастя ні одному,
Ні писарю, ні економу.
Поки ще не на бурку,⁴⁾
Ще нічого, бо то бач
Мужичок принесе курку,
А що празника й калач.
Али нехай но єго відправлять,
Тоді лихо і біда,
Тоді єго всі оставлять,
Навет і пастух покида.
Та і панки неборачки
Що села мають, з бідою навку-
[лачки
Бють ся, що аж пріють.
Як я мав лягти спати,

¹⁾ Мабуть повинно бути: не мож всякому із нас.

²⁾ М. б. Але.

³⁾ Сей рядок сьвідчав би, що автором вірші був приватний учитель, але дуже можливо, що разом з попереднім рядком він — пізнїйша інтерполяція, вставлена самим д. Мацієвським pro domo sua.

⁴⁾ На бурку, в польського па брїки, себто без служби.

То взявши Біблію в руки і став
[читати,

І розвідав ся аж там,
Для чого біда всім нам.
І так Бог знає скільки тому літ,
Як Бог сотворив світ, —
Час тому дуже далекий,
Іначе Жиди кажуть, а іначе Греки,
А не знать, чий правдивий лік,
Бо то сталось не в торік,
А вже тому кілька тисяч літ, —
А в Біблії так стоїть:
Що Бог мав шість день роботу
Творя небо, землю й воду,
А до них ріжнього роду.
А як оце все скінчив,
То сьомого дня спочив.
Глянув Бог, земля велика,
Але пуста і ще дика.
То прийшло Богові захотіти
Чоловіка сотворити.
Кинув ся Він сей години,
Замісив з водою глини,
Зліпив чоловіче тіло,
Хухнув в нього, а воно й ожило.
Адам кинув ся тай злякав ся,
Що не знає, відкіль взяв ся.
Розглядав ся сям то там,
А не побачив нікого такого як сам.
Аж раз ходячи струдившись,
Наївши ся і напившись,
І десь то змучаний був,
Бо скоро під деревом ліг,
Від сна здержатись не міг
Аж захрапав, так заснув.
Прийшов до него Бог; Він бачив
[з неба,

Чого Адамові треба,
Тай взяв ребро з лівого боку,
І чудом Божого слова
Стала із ребра, нівроку,
Жінка гарна і здорова.
Адам кинув ся і бачить,
І думає, що це значить,
Що перед ним з доброго дива
Стоїть жінка чорнобрива.

Аж тут їм Бог показав ся
І так до них відізвав ся:
„Слухайте! памятайте, ся любить,
„В парі в згоді разом жить!
„От ваше діло —
„Бо вас двоє, а одно тіло:
„Іжте все по вашій волі;
„Що є в саду і на полі,
„Тільки з дерева одного
„Вісти доброго і злого

.¹⁾
„Бо як з'їсте, я пізнаю,
„Прожену на віки з раю.“
Рай, се місце серед світа,
В ньому так як серед літа
Квітки цвіли як розвились,
І всі овощі родились.
Була-ж там всяка рослина,
.²⁾
Все придбала милість Божа:
Були яблука і груші,
Черемшина, полуниця, бриндуші
І вода погожа.

Лиш би тільки тихо жить,
Одну заповідь хранить,
А не грішить не знать на що!
Люди виняť хитрость вражу,
А я таки правду скажу,
Що чоловік сам ледащо.
Правда, там випадок став ся,
Що диявіл замішав ся,
Бо було єму не в смак,
Що люди щасливі так.
Він те пізнав, що подужа
Швидше жінку, як мужа, —
То прийняв постать вужову
І став намовляти Еву:
„Не вірте ви, добрі люде,
„Що Бог теє знати буде!
„Покушати не зашкодить
„Усего, що сей сад родить.
„От овощі їсте много,
„А ручаю ся вам сьміло,
„Що і жадне з вас ніколи
„Так смачного ще не їло.“
Ева жінка однака

1) Очевидно тут бракує одного рядка.

2) Знов брак одного рядка.

Як і з наших тепер всяка,
 Лехковірна і ласкава,
 А найгірше що цікава.
 Прийшла до Адама мужа
 І каже, що чула від вужа.
 Запрещена вєщ лакома.
 Не хотів зразу муж сірома,
 Али як стала єго вмавляти,
 Просити і цюлувати,
 Адамок то й роздобрухав,
 Бо добре з собою жили, —
 Жіночки своїє послухав,
 Та й обоє согрішили.

Аж тут Бог вступив до раю
 Крикнув: „Адаме, согрішив-ись,
 [я вже знаю!“

Адам бідний завстидав ся
 Тай в гущавину сховав ся.
 Не розпитував ся їх Бог много,
 Признались бідні до всього,
 Мусіли вони признати,
 Щоб пред Богом не абрехати.
 Тоді Господь рек до вужа:
 „Згубив-ись жінку і мужа.
 „Будь проклят, в землю ховай ся
 „І на череві повзай ся!
 „Ти, Ева, дознаш бід:
 „Будеш діти родити в болі,
 „Залезать від мужа волі
 „І цілий твій жіночий рід.“
 Адаму рек ці слова:
 „Тебе недоля жде нова:

„Сей час вітціль уступай!
 „Не для вас тепера рай.
 „Іди собі куда хоч,
 „Тепер всім ся заклопоч
 „І тверду землю копай.
 „Перейде ж на тебе годиницька
 [нешаслива,

„Будеш ти працювать,
 „Аж з тя піт буде ся льять,
 „А бурьян уродить нива.
 „І живнь твоя буде сам труд,
 „Аж смерть скінчить время бід.“

Як я цього дочитав ся,
 То і зараз догадав ся,
 І аж тут напав на слід,
 Для чого так ся судить,
 Відкіль Ева перва мама
 Первого батька Адама
 На дурнее підвела.

Та простім їм, батьку милий!
 І ми може б так зробили,
 Бо то від віка до віка
 Кортить біда чоловіка.
 Шанувавши Божу волю,
 Терпім як можна недолю.
 Як Бог дасть, то йще зйдем ся,
 Разом з'їмо і наєм ся.
 В бали не вдаваймось!¹⁾
 Може лучший прийде час.
 Та й на сьвітї спогадаймо
 Що бідніці є від нас.

II. Празник в селі Перемиськїм.

Хата старости. Староста (до жінки).

Жінко Химо, чепуруко, мабуть ти забула,
 Що завтра в нас празник, а ти й ноги загнула.
 Кинь ся швидко до роботи, щоб було доволі
 Ковбас, мяса, пампушок та ще й бараболі!
 Я тимчасом кабана в лоб, мясо порубаю,
 Сало в бодню на замок, а горілку маю.

¹⁾ Сей рядок якийсь неясний. Що значить: бали? Чи се помилка зам. болі, чи може треба читати: балі? В однім і другім разі доброго значіня нема.

Жінка.

Чи ти п'яний, чоловіче? Празник завтра в нас пісний,
А я риби наварила, та може буде волосний.

Староста.

Чи буде, чи не буде, а треба попросити,
Бо як мені без него, то не можна жити.
Добре бути старостою, де є добрі люде,
Але як меже цими, то й дідько не буде.
Побіжи но, жінко, до Платона брата,
Нихай мені позове Марка кандидата.

(Жінка виходить, а за нею староста і сідає коло хати).

Марно кандидат (письменний, підходить і рече до старости).

Помогайбі, батьку!
Чи здіяти шапку?

Староста.

Близько стоїш коло хати,
То треба шапку здіяти.

Марно кандидат.

А що більше, батьку, маєте казати?

Староста.

Я хотів би до волосного письмо написати.

Марно кандидат.

Оце й я добре догадав ся,
Що й зовсім вібрав ся:
Взяв чорнило і перо,
Що під лавкою цьвіло;
Тільки паперу не стало,
Є шматочок, але буде мало.

Староста.

А деж той папір?

Марно кандидат.

А тут у мене в кишені.

Староста.

Ну, напишем на ремені.
Ось і фашія ременю,

Я заплатив четвертак, —
 Тепер бери перо в жменя
 І пиши до него так.

Письмо.

Добридинь Вам, батьку, ми в сусідстві близькім;
 Бо не дальше як гін двоє волость в Перемиським;
 Так як в єдні хаті, тільки за стіною,
 То не більше раз ступити одною ногою.
 Прибувай же, батьку, до нас на гостину,
 Сегодня в нас празник, я зібрав родину;
 Прибувай же батьку, всі на тебе ждуть,
 Голодні сидять, горілки не пють.

Волосний (приходить, шапка гостра ковпаком, не проста).

Входить в хату, головою киває,
 Але шапки не знімає,
 А чого? Всі догадались,
 І на ноги позривались;
 Тоді він шапку здіймає
 І в празником поздоровляє.

Староста (до Волосного).

Спасибі, спасибі Вам, батьку, що не одказались,
 І на мою просьбу до нас присотались.
 А ви, люде добрі, вдарте чолом,
 Бо це наш начальник, треба вам честь знати!
 (Всі підждоють до рук волосного
 І стали его в руки цюлувати).

Волосний.

Спасибі, спасибі, величай вас Боже! (тай до старости).
 А ти, дядьку Семене, наливай небоже!
 Бо того я гнав ся до тебе умисне,
 Нехай же ця сивуха на столі не кисне.

Староста.

За здорова, батьку! До дна вихиялю.

Волосний.

Наливай, Семене, і я не звиялю.
 Тепер при цім ділі я хотів би знати,
 Що тут у твоім селі доброго чувати?
 Чи слухають люде, панам відробляють,
 Що до них належить, або може лають?
 А як знаїш, оце все збереть ся,

То тільки на моїх плечах обіпреть ся.
 Бо, правда сказати, тепер добрих мало,
 Все на пакість робять, аби панське пропало.

Староста.

Оце добре, батьку, що тільки гадаєш;
 Є люде всякі, як сам добре знаєш.
 А що в нас в Черемиськім, то правда сказати,
 Нема і одного, щоб за лоб не взяти;
 Не хотять робити, тільки панів лають,
 Що пани самі і свиней заганяють.

Сусіда Селифонт (з боку).

Ми їм довше пасли, нехай нам відпасають.

Волосний.

А ти як це слово так сьмієш казати? (та й до старости)
 Дай ему по морді тай вижени з хати!
 Така благодарність тому, з кого жити,
 Із чиеї ласки є що їсти й пити!
 Маєш хату, худібки доволї,
 На городі капуста, гуком бараболї;
 Біб, цибуля, все то можеш мати,
 Часник, редька і все коло хати;
 Часом і бруква родить і не без квасолї,
 А чого не щитаєш, що маєш на полі?
 На ниві пшениця, жито доспіває,
 Ячмінь в копах, а гречка чекає.
 А як усе позбираєш,
 То береш ся возити і в стїжки складаєш,
 А по добрі погоді в гарман вистеляєш;
 Зерно звіяв, змірав, в мішки набиваєш,
 На ярмарок вивозиш, тай гроші щитаєш.
 Чого-ж тобі треба, бісяча коросто?
 Я знаю: посторонка, та й на вербу просто!
 То ти хочеш з панами разом свині пасти?
 О, брешеш, собако, можши пропасти.

Селифонт.

Прости мені, батьку, цю мою провину,
 Більше того не буде, кленусь на дитину.

Волосний.

Кленись на дитину і на всю родину,
 Аж тоді подарую, як обдери спину.

Селифонт.

А може, батьку, приймеш од людей поруку?

Волосний.

Оце тільки їдно, що вйде за штуку.
А першої поруки старости чекаю.

Староста.

Є у мене собака по прованїї Гонта,
Швидше за него поручсь, як за Селифонта.

Волосний.

І це добра пісня, нема що казати,
Ни треба луччої поруки шукати.
А вже правда прийшла як із неба,
Що єго до зборні узяти потреба,
А після по закону будемо судити,
Скільки єму потреба у шкуру вліпити.

Тепер по цїї мові напиймо ся квасу,
Та й бувайте здорові, бо не маю часу.
